

בס"ד, יום ראשון ז' אב תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת עבודה זרה לב - לח (70)

א. (1) האם מותר לקנות מיני משקים מן הגוי, ומדוע? (2) מה הוא "חרס הדרייני"? והאם שרי ליהנות ממנו (פרט)? והאם מכלים הבלועים מחמץ או מבשר וחלב הדין שונה, ומדוע? (3) האם שרי ליהנות מקנקני הגויים או מנודותיהם (פרט), ומדוע? (4) מי העיד על מעשי רבן גמליאל, ומה העיד עליו, והאם קיבלו לדבריו?

ב. (1) מה הם "עורות לבובין", ומדוע אסורים? ובאיזה אופן נאמר איסורם? והאם תליא בפלוגתא אם סתם מחשבת גוי לעבודת כוכבים, ומדוע? (2) מה דין בשר הנכנס לבית עבודת כוכבים, או היוצא מבית עבודת כוכבים? ואליבא דמאן קיימא? ומה ההכרח לבאר כן? (3) ההולך לתרפות, האם שרי לשאת ולתת עמו (פרט), ומדוע? ומה הדין בבא מן התרפות?

ג. (1) ההולך ליריד של עבודה זרה, או שחוזר ממנו, האם שרי לשאת ולתת עמו, ומדוע? (2) באיזה אופן אסרו יין ישראל הכנוס בנודות או בקנקנים של גוי? והאם יש אופן דהיין שרי, ומדוע? והאם בכלי עץ הדין שונה, ומדוע? (3) הנותן יין לזפת שמזפתין בו הנודות, האם יש אופן להתירו? והאם בנתינת יין למלח הדין שונה, ומדוע?

ד. 1) באיזה אופן אפשר לתקן את הנודות והקנקנים של הגוי הבלועים מיין נסך? והאם יש אופנים דשרי להשתמש בכליהם בלא שום תיקון? (2)
האם תיקונים אלו מהני נמי לחביות של הגוי, ומדוע? (3) מה הם "כלי נתר", והאם מהני להם תקנה ומדוע? (4) כיצד תקנתם של כוסות הגוי?
(5) מה הם "קוניא", והאם מהני להם תקנה (פרט), ומדוע?

ה. 1) האם יש תקנה לכלי חרס הבלועים מאיסור, או לתנור חרס הטמא או שנבלע בו איסור, ומדוע? (2) מי איקלע לגינזק? הוכח! ומה שאלוהו
(באר היטב)? ומה השיבו על שאלתם? (3) מה היא "תענית שעות", והאם צריך לקבלה? ומתי? ומה הדין היבא דלא קיבלה? (4) מה דין חרצנים
זגים ושמרים של גוי?

ו. 1) מה דין מורייס של גוי (פרט), ומדוע? (2) מה היא שיטתו וטעמו של ר' מאיר גבי גבינות בית אונייקי? ואמאי בשאר מקומות לא חייש
להכי? (3) מה הכריח את ריש לקיש להעמיד דאירי בגוונא דאמר "בגמר זביחה הוא עובדה"? (4) מה דין המקדש בפרש שור הנסקל, ומנלן?
והאם המקדש בפרש עגלי עבודת כוכבים דינו שונה, מנלן, ומדוע?

ז. 1) מה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע גבי גבינות עכו"ם, וכיצד השיבו, ומדוע השיבו באופן זה (פרט)? (2) כיצד התבאר הקרא "כי טובים
דודיך מיין" והאם קרינן ביה בלשון זכר או בלשון נקיבה, ומנלן? (3) כיצד ביאר ר' שמעון בן פזי בשם ריב"ל את טעמם של האוסרים
גבינות עכו"ם, והאם עמדו דבריו או לאו, ומדוע? והאם יש לאוסרם משום ספק חלב טמא, ומדוע? (4) כיצד ביאר שמואל את טעמם של
האוסרים? וכיצד פסקו התוס' להלכה, ומדוע?

ח. 1) האם יש טעמים נוספים לבאר אמאי גבינות אסורות, והאם עמדו תירוצים אלו, ומדוע? 2) כיצד נדרש הקרא "לריח שמניך טובים, על כן עלמות אהבוך"? 3) מה דינו של חלב העכו"ם, ומדוע? והאם יש לאוסרו אף משום גילוי? 4) מה דין פת העכו"ם, ומדוע? והאם יש אופנים שהדין שונה, ומדוע?

ט. 1) מי אסר את שמן העכו"ם, ומפני מה אסרו? ומי התיר את השמן, ומדוע התירו, וכיצד התאפשר לו הדבר? 2) האם בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו (פרט)? והאם יש אופן דהגזירה בטילה מאיליה אפילו בלא ביטול בית דין אחר? 3) מאלו דברים נזהר דניאל בשהותו אצל המלך, ומניין?

י. 1) מי גזר על בנותיהן של העכו"ם, ומה גזר עליהן, ומדוע גזר עליהם? ומה גזרו משום בנותיהן? 2) מניין לאיסור חתנות עם גויה, והאם בדרך זנות הדין שונה, ומניין? 3) כהן הבא על הגויה, האם לוקה, ומדוע? 4) מה המקור לאיסור יחוד (פרט)! 5) מהו הדבר אחר שגזרו עליו משום דבר אחר?

יא. 1) אמאי ר' יהודה נשיאה לא התיר אף את הפת? 2) האומר לאשתו הרי זה גיטך אם לא באתי עד שנים עשר חודש ומת בתוך השנים עשר חודש, מה דינה ומדוע? והאם יש אופנים דדינה שונה? ומה שאל ר' אלעזר להווא סבא? ומדוע דווקא אותו שאל? 3) כיצד כינו את יוסי בן יעזר, ומדוע? 4) מה הוא "איל קמצא", ובמה תלוי הנידון האם מותר הוא באכילה או לאו?

יב. 1) מה היתה עדותו של יוסי בן יועזר על משקה בי מטבחיא, ובמה תלוי הנידון? 2) מה דינו מדאורייתא של הנוגע במת או הנוגע בזה שנגע במת? ומה היתה עדותו של יוסי בן יועזר גבי הנוגע במת? ומה סברו אלו שחלקו על דבריו? 3) מדוע גזרו על שלקות העכו"ם, והאם גזירה זו שייכת לגזירת פיתן? ומה דין גוי המבשל בבית הישראל, ומדוע?

יג. 1) האם בכל בישול העכו"ם יש לחוש משום גזירת שלקות? והאם משכחת לגזירת שלקות אף בדברים הנאכלים חיים? 2) גוי שבישל דגים, האם שרי לאוכלן? ומה הדין היכא דבישל דגים מלוחים? ומה הדין היכא דטיגנס בשומן שלהם בקמח? 3) גוי שבישל בלא כוונה לבשל, האם תבשילו נאסר (פרט)? 4) המניח "סיכתא" בתנור, האם חשיב בישול, ומדוע? 5) האם יש להוכיח מסוגיין האם חגב חייב בשחיטה? ומה טעם הדבר?

יד. 1) מה הדין היכא דהגוי רק קירב את הבישול, והאם היכא דהישראל קירב את הבישול מציל הוא מידי בישול הגוי? וכיצד נהיגי האידינא, ועל מה סמכו? 2) גוי שמלח דגים או צלה ביצה, האם שרי לאוכלם, ומדוע? 3) מה הוא "כוספן" והאם שרי לאוכלו מגוי, ומדוע? 4) מה דין "אהיני שליקי" ו"שתיתא" של גוי? 5) מה טעם אסרו כבשין של גוי? והאם אסורים אף בהנאה? ומאי שנא ממורייס?

בהצלחה!

תשובות למבחן עבודה זרה לב לח

א. (1) לקנות שיכר אסור, מפני שמערבין בו שמרי יין. אבל לקנות מן הכלי העשוי לקיום, שרי. דהא שם אין מערבין שמרי יין מפני דמסרא סרי. וכתבו התוס' דהוא הדין שאר משקים, דמן החבית וודאי שרי, ושלא מן החבית, אסור רק במקום שהיין יותר בול מזה המשקה, אבל אם היין יותר ביוקר, לא חיישינן שמא עירב בו יין.

(2) הוא חרס הבלוע ברוב יין חזק, שהפעם השלישית ששורים ממנו, חזק הוא כיון ראשון שלנו [ונעשה על ידי נטיעת גפנים בקרקע שמעולם לא עובדה]. ואסור הוא בהנאה משום יין נסך. ונחלקו ר' אלעזר ור' יוחנן האם אף בהנאה שלא מן היין, כגון להניחו תחת כרעי המיטה, נמי אסור או לאו. וכתבו התוס' דלענין שאר כלים הבלועים מחמץ או מבשר בחלב, יש שדימו לחרס הדרייני, ועל כן אסור ליתן בהם אפילו צונן. אבל ר"ת חילק דדוקא חרס הדרייני כיון דבלוע בו גופו של איסור וחשיב איסורו בעין, אסור.

(3) לדעת רבנן, אף אם יתן שם יין שרי בהנאה, וכל שכן דשרי שאר הנאות. ולר' מאיר היין וודאי אסור בהנאה. ולענין הקנקנים נחלקו ב' תירוצי התוס', דלתירוץ הראשון, אין בהם שום איסור, [ואף למאן דאסר בחרס הדרייני אפילו שאר הנאות, שאני הכא שאין האיסור קיים בעין]. ולתירוץ השני, ר' מאיר אסר אף בקנקנים למוכרם לגוי, ולמאן דאסר בחרס הדרייני אפילו ליתן תחת כרעי המיטה, הוא הדין שיאסור אף שאר הנאות, כגון להצניע בהם חפציו. ולענין הנודות, כולי עלמא מודו דאסור לעשות מהם שטיחים לחמור, ומסקינן דשמא יבקע נודו ויבוא לתפור לו מזה השטיח ויבלע טעם יינו.

(4) לאוקימתא אחת בגמ', בן גודא העיד שרבן גמליאל שתה מדרדורין ורקבאות של גוי, וסייעתו לא הודו לו לזה המעשה, אבל בנו הודה לו. ולאידך אוקימתא, מעיקרא העיד בן גודא, ואף בנו לא קיבל הדבר, ולבסוף העיד בו גודע, והודו כולם לעדותו.

ב. (1) עורות לבובין היינו שיש בהם נקב עגול כנגד מקום הלב, ואסורים בהנאה משום תקרובת, דכך היא דרכם לקרוע נקב עגול כנגד הלב בעודו חי, ולהוציא משם הלב. ואסור רק בנקב עגול, וכן אם יש עליו קורט דם, דאז ידוע דנעשה מחיים, אבל אם מלחהו, אפילו דלא נמצא בו קורט דם יש לאסור, דאמרינן מלחו העבירתו. וכתבו התוס' דהכא אף מאן דאמר סתם מחשבת גוי לעבודת כוכבים מודה דדוקא בלבובין אסורים, משום דדוקא דרך שחיטה אמרינן דסתם מחשבתו לעבודת כוכבים, אבל לא הכא דהוא דרך נחירה.

(2) בשר הנכנס מותר בהנאה, והיינו דדוקא למאן דאמר לא אמרינן סתם מחשבת גוי לעבודת כוכבים. ובשר היוצא, כיון דודאי דהקריבוהו, אסור הוא בהנאה כדון תקרובת. ואמרינן בגמ', דהיינו דדוקא אליבא דר' יהודה בן בתירא. וביאר רש"י דהוא סבירא ליה דתקרובת הוקשה למת. והתוס' כתבו, דאף רבנן מודו דהוקש למת, ושאני הכא דלא היה דרך עבודת פנים, דהא הכא דכבר שחט הבשר הוא דורון בעלמא. ועוד כתבו, דמתניתין איירי לענין טומאה, ומשום הכי אמרינן דר' יהודה בן בתירא היא, דרק איהו סבר דמקשינן נמי לענין טומאה.

(3) גוי ההולך לתרפות, כיון דאין חשש שימלך בדרך, אסור לשאת ולתת עמו, משום דאזיל ומודה. אבל ישראל ההולך, יש לומר דימלך בו, ושרי לשאת ולתת עמו, אלא אם כן הוא ישראל מומר. וגוי החוזר מן התרפות, שרי לשאת ולתת עמו, משום דמאי דהוה הוה ואינו מודה, אלא אם כן הולכים יחד בחבורה, דיש לומר דודאי יחזרו ואכתי מודו. וישראל החוזר אסור לשאת ולתת עמו, דכיון דהלך מיבק אביק בה ואזיל ומודה.

ג. (1) גוי בין ההולך ובין החוזר שרי לשאת ולתת עמו, דיש לתלות דקנה ומכר רק דברים המותרים. וכן ישראל ההולך שרי, אבל ישראל החוזר אסור לשאת ולתת עמו, משום דאמרינן דמכר שם עבודה זרה, דאי איתא דגלימא מכר, הי לו למוכרו ליהודים ולא בשוק עבודה זרה.

(2) לדעת רש"י, בנודות מכיון דאינם בולעים כל כך, כל שלא השתמשו בו הרבה, אינם אסורים [וסגי בשיכשוך בעלמא], אבל אם הם מזופתין הרי הם אסורים, כיון דהזפת בולע אפילו בחדא זימנא, וכן אם הם ישנים יש לאוסרם דלאחר שימוש גדול אף הם בולעים. ובקנקנים של חרס, יש לאסור אפילו השתמש בהם פעם אחת, דבולעים טפי. והוסיפו התוס', דהני מילי בכלים שאינם עומדין לקיום, אבל בכלים העומדים לקיום, גזרינן בהו ולאחר שימוש אחד נאסרים. ודעת רבינו אליהו בתוס', דאין נפקותא לדינא בין נודות לקנקנים, ותרווייהו עומדים לקיום ובשימוש אחד נאסרו, ומשום הכי רק בחדשים שרי, ואם הם מזופתין, אפילו נראים כחדשים, יש לחוש שנתנו בהם יין, ואסור. ולדעת ר"ת, נודות לא עבידי לקיום, ואסורים רק באופן שהם מזופתין, דרק על ידי הזפת בולע טובא, ואם אינן מזופתין שרי אפילו בישנים, ואפילו היו מזופתין ורק עתה גירדו הזפת, משום דרק בזפת היין נבלע. ובקנקנים כיון דעשויים לקיום, אם השתמשו בהם פעם אחת, או דהם מזופתין דיש לומר דהשתמשו בהם ואינו ניכר, אסור. ובכלי עץ כתבו התוס', דלדעת רש"י כל שהשתמשו בהם הרבה, יש לאוסרם כדון נודות, ואפילו אינם מזופתין. ולדעת ר' אליהו, כיון דאין מכניסים לקיום, שרי אפילו במזופתין. ולדעת ר"ת, אם הם מזופתין לכאורה יש לאסור. אמנם כתבו התוס' דהמנהג להתיר, משום דאין מזופתין עם יין, ומשום הכי אילו היו נותנים בהם יין, הדבר היה ניכר. ועוד כתבו, דכלי עץ לא דמי לכלי עור שהם רכים, ועוד דהא אינם טרודות ביין. וסיימו דמכל מקום לכתחילה יש להחמיר.

(3) לדעת רב פפא שרי רק באופן שהישראל יתן, וישראל אחר יעמוד על גביו לראות שהגוי לא מנסך, דהישראל הנותן כיוון דטריד אינו רואה מעשה הגוי. ולדעת רב זביד, שרי אף באופן שהגוי שופך, משום דהוי כנותן מים לטיט, דהיין כלה בזפת. ומסקינן, דאפילו הכי הנותן יין במלח, לא אמרינן דכלה, דהא טעמו ניכר, והתוס' כתבו דאיירי נמי במקום עשיית המלח. והסיקו, דהוי דחויא בעלמא, ויש להתיר.

ד. (1) אפשר עלי ידי שימלא מים ג' פעמים מעת לעת ויערם, וכן מהני על ידי שיתן בהם חומץ וציר דשורף היין [ונחלקו הראשונים כמה זמן צריך להשהות החומץ], וכן מהני היסק מבחוץ עד שהזפת שבפנים נושר, או לחד מאן דאמר רפאי מירפא. ולהסיק מבפנים הוא פלוגתא וקיימא לן כמאן דאסר. וכן מהני להמתין יב חודש. וליתן בו חומץ או ציר שרי אפילו בלא תקנה, ולענין ליתן בו שיכר הוא פלוגתא. וכתבו התוס' דהוא הדין שאר משקים מלבד יין.

(2) עירוי מהני לחביות, אבל היסק מבפנים אפילו בשיעור שזפת מבחוץ היה נושר, כתבו התוס' דלא מהני משום דחס עליה שמא תפקע. ומכל מקום מהני לכפות על האש באופן שהחבית תהיה יד סולדת מבחוץ, וכן מהני הגעלה על ידי שיערה לתוכה מים רותחין ויהפך המים שיבואו על כל שוליה, ולכתחילה ראוי להגעיל כל נסר בפני עצמו על יד עירוי מכלי ראשון, ולענין קערה בתוך מחבת על האש, הסתפקו התוס' האם הוי כלי ראשון או כלי שני.

(3) הם כלים הנעשים מצריך, וכיון דבולעים טובא אין להם תקנה עולמית [ונחלקו הראשונים לענין יב חודש].

4) מהני על ידי שיכשוך. ולרש"י היינו רק באופן שפעם ראשונה ושניה שנתו בה יין היתר, אבל אם שנתו בה יין איסור, כיון דרכיכי בולעים טפי וצריך עירוי ג' ימים. [ואיכא מאן דאמר בגמ', דאף בפעם השניה כבר שרי]. ולתוס' לא מהני שיכשוך גרידא, אלא בעינן ג' הדחות. [ואיכא מאן דאמר בגמ' דסגי בב' הדחות].

5) לרש"י הם כלים המצופים בעופרת, ולתוס' הם כלים המצופים בזכוכית מותכת, ואם נבלע הוא מיין נסך, לדעת ר' זביד שרי רק בלבן ושחור, אבל ירוק כיון דמעררב בו נתר, אין לו תקנה. ולדעת אמימר, כיון דמשתמש רק בצונן, אף לירוק מהני תקנה. ואם בלוע בו חמץ לענין פסח, דעת אמימר דאף בלבן ושחור אין לו תקנה, משום דמשתמשים בו בחמין, ואף על ידי קוניא הוא בולע.

ה. 1) כמות שהם אין להם תקנה, דהא כתיב להדיא "ישבר", אמנם אם יסיקם בתנור יש להם תקנה, לפי דעל ידי ההיסק פנים חדשות באו לכאן ואינו הכלי האסור. וכתבו התוס', ומכל מקום לתנור לא מהני, משום דדרכו בהיסק, ועל ידי שיסיקוהו שוב לא חשיב פנים חדשות, ולא מהני לענין טומאה, ואף לענין איסור לא מהני משום דאין האיסור יוצא על ידי זה ההיסק.

2) בגימטריא דידן הוא ר' עקיבא, וכתבו התוס' דעל כרחך דמר עוקבא גרסינן, דהא אמרינן בסוגיין דלא ידע להשיב להם, ולא מסתברא דר' עקיבא לא ידע להשיב להם. ושאלוהו, האם מתענים לשעות, ופשטו בבי מדרשא דהוי תענית. ועוד שאלוהו מה דין קנקנים של גוי, ופשטו דמשההם יב חודש והם מותרים. ושאלוהו במה שימש משה בשבעת ימי המילואים, וביאר רש"י, דהא בבגדי כהונה כתיב "לאהרון ולבניו", והתוס' ביארו, דכל שבעת ימי המילואים אכתי לא נתקדשו הבגדים. ועוד ביארו, דכיון דהיו מפרקים המשכן כל יום, חשיב במה ואין בגדי כהונה בבמה. ופשטו, דהיה משמש בחלוק לבן, ורב כהנא מתני שאין בו אימרא, וביארו התוס' דעל ידי זה היה נראה חדש שלא השתמשו בו. אי נמי, דיבינו שמש משמש רק עראי ומשום הכי אף בגדיו הם בגדי עראי. אי נמי, דאימרא הוא כמו עמרא, דלא היה בו צמר לפי שלא הותר לו שעתו כבבגדי כהונה. [ורש"י הביא פירוש דלא יחשדו שנטל מתרומת הלשכה בתוך אימרת חלוקו. ודחאו, דהא כבר נשלמה המלאכה ומהיכן יטול].

3) רש"י פירש דהוא באופן שלא אכל מתחילת היום, ואחר כך נמלך להשלים לשם תענית, ובעינין שיקבל עליו. והתוס' כתבו דבעינין שיקבל עליו מבעוד יום, כדאמר שמואל בתענית דכל תענית שלא קיבלה מבעוד יום לאו שמייה תענית. אמנם כתבו דאיכא למימר דבדיעבד מהני אפילו שלא קיבל עליו, ומכל מקום אין לו שכר כיושב בתענית אלא חוטא מפני שציער עצמו. ובשם הירושלמי כתבו דשפיר מהני אף בגוונא שהתענה רק מקצת מן היום, כגון שאכל בתחילת היום או בסופו.

4) לדעת ר' מאיר אסורים אף בהנאה. ולרבנן, יבשים מותרים אפילו באכילה, ויבשים אסורים נמי בהנאה. ויבשים היינו יב חודש. וכתבו התוס' דדעת הר"ר אפרים דמהני אף יבוש בתנור [לשמיים]. ודעת ר"ת דדוקא היכא דתימדום מהני יבוש, אבל יבוש באופן שלא תימדום לא מהני.

ו. 1) לר' מאיר מורייס אסור אף בהנאה. ומסקינן בגמ', דהיינו דווקא במורייס הדיוט, או במורייס אומן בפעם השלישית שעושים מורייס מזה הדג. וביאר רש"י דאילו בפעם הראשונה והשניה אינו מערב יין, דאידי דנפיש שומניה מקלקל ליה חמרא. [ועיין במהרש"א דביאר בדעת התוס', דאינו מקלקל, אלא דכיון דאומן הוא, אינו צריך ליתן בו יין]. ולדעת רבנן, אסור רק באכילה, אבל בהנאה אינו נאסר, משום דאין האיסור בעין.

2) דעת ר' מאיר שאסורות אף בהנאה. ומסקינן דבבית אונייקי רוב העגלים נשחטים לעבודה זרה, ועל כן איכא מיעוט קיבות שמעמידים בהם הגבינה של עבודת כוכבים שאוסרת אף בהנאה, ור' מאיר הא חייש למיעוטא. אבל בשאר מקומות דרק מיעוט נשחטים לעבודת כוכבים, הוי מיעוטא דמיעוטא ואף ר' מאיר לא חייש.

3) כיון דסבר ריש לקיש דאין מחשבין מעבודה לעבודה, וסתם שוחטי עגלים אין כוונתם לעבודת כוכבים אלא לשם דמם וחלבן, הכא על כרחך דאיירי באומר שכוונתו לעבוד בשחיטה, ולפי דסבר ריש לקיש דאינה לשחיטה אלא לבסוף, ביאר דאיירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה. והתוס' ביארו, דכיון דאינו צריך לשחיטה אלא לחלב ולדם, מסתמא רק בגמר הזביחה דקרוב לחלב ולדם כוונתו לעבודת כוכבים.

4) המקדש בפרש שור הנסקל, מקודשת. משום דאין הפרש בכלל איסור הנאה דהשור, דהא כתיב "ולא יאכל את בשרו" דדוקא בשרו לא יאכל. אבל המקדש בפרש עגל עבודת כוכבים, אינה מקודשת, משום דאף הפרש אסור משום עבודה זרה, דכתיב "ולא ידבק בך מאומה מן החרם", והיינו טעמא דהא ניחא ליה בנפחא לצורך עבודת כוכבים.

ז. 1) שאלו מאי טעמא דרבנן דאסרו גבינות עכו"ם רק באכילה, דאי נימא דהוא משום דמעמידים אותה בקיבת נבילה, הא קיבה הוי פירשא בעלמא ואינה אוסרת. ור' יהושע לא רצה לגלות לו טעמו של דבר, מפני שגזירה חדשה היא, ואין מגלין טעמה של גזירה חדשה [ובירושלמי מבואר דהיינו דווקא לקטנים], ומשום הכי השיאו לדבר אחר, כיצד יפרש הקרא דכי טובים דודך מיין, ועיקר כוונתו לרישא דקרא דכתיב "ישקני" דרימו לו "חשוק שפתותיך זו בזו ואל תבהל להשיב".

2) דודיך היינו דברי סופרים, דכנסת ישראל אמרה להקב"ה חביבין עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה. והאי דודיך על כרחך דלשון זכר הוא, כסיפא דקרא דכתיב "לריח שמניך טובים", והתם על כרחך דהוא לשון זכר דכתיב "על כן עלמות אהבוך".

3) ר' שמעון בן פזי ביאר דחיישינן לניקורא דנחש. אמנם הקשו עליו, דכיוון דהתייבש והתיישן על כרחך דאין בו ארס, דהא אין הארס מניחו להתייבש ולהתיישן. ולרש"י נדחו דבריו. ולתוס' התיישבו דבריו, דאי אפשר לגבינה בלא צחצוחי חלב, ובאותם הציחצוחים שלא התייבשו ולא התיישנו איכא לארס הנחש. ולדעת רש"י יש לחוש לחלב טמא שנשאר בין הגומות. אבל התוס' כתבו דאין חשש שיערב חלב טמא, דהא אינו נעמד.

4) שמואל ביאר דהוא משום דמעמידים את הגבינה בעור קיבת נבילה, דעור הקיבה אינו פירשא ולהכי יש לאוסרה באכילה כנבילה. וכתבו התוס' דפסקינן כריב"ל דהטעם הוא משום ניקורא, ואנן דלא שכיחי נחשים גבן, אין לאסור את הגבינה. ולקיבת נבילה אין לחוש, דהא האידינא מעמידים בפרחים. אמנם כתבו, דהיכא דמעמידים בקיבת נבילה או בקיבה שנמלחה בחלבה, יש לאסור.

ח. 1) ר' מלכיא ביאר דהוא משום שמחליקין פניה בשומן חזיר. ור' חסדא ביאר דהוא משום דמעמידים אותה בחומץ, ור' נחמן בר יצחק ביאר דהוא משום דמעמידים אותה בשרף פירות ערלה [דאף ר' יהושע מודה דאסור]. אמנם אי נימא דהוא משום חומץ ושרף ערלה, לא יתיישב אמאי אינו אסור בהנאה.

2) דרשינן דתלמיד חכם דומה לצלוחית של פלייטיין, דרק אם היא פתוחה ריחה נודף, והיינו דרק אם מלמד לתלמידים יוצא לו שם. והיכא דלריח שמניך טובים, זוכה לעלמות אהבוך, שדברים המכוסים והנעלמים מתגלים לו, ולרש"י איירי ברזי תורה, ולתוס' הם רזי בני אדם, דמתוך שנהנין ממנו עיצה ותושיה, בני אדם מגלים לו רזיהן. ועוד דרשו מלשון עלמות דמלאך המות אוהבו, וכן זוכה לשני עלמות, עולם הזה ועולם הבא.

3) מבואר במתניתין דאסור הוא באכילה. וביארו בגמ', דהוא מחשש שעירבו בו חלב טמא. ואף אם יעמידוהו וחלב טמא הרי אינו עומד, לא יהני, דאכתי יש לחוש שהחלב הטמא יתערב עם נסיובי דהחלב הטהור. ואף לעשות ממנו גבינה אסור, דחיישינן שיש חלב טמא בין הגומות. והיכא דלא ראו את החלב בידו, יש לחוש אף לגילוי, ואף דבמים מקפידים על נקיות ואיכא מאן דאמר דלא חיישינן לגילוי, חלב שאני כיון דמסננים אותו ולהכי אין מקפידים, ומסננת לא מהני לארס.

4) מבואר במתניתין דאסור, משום איסור חתנות. ודעת ר' יוחנן דאף דשמן התירו, מכל מקום פת לא התירו. ומכל מקום יש שהבינו בדעת רב דהתיר, והיינו דדוקא בשדה דדרך אקראי הוא ואין לחוש לחתנות. ואיכא דאמרי דשרי דדוקא היכא דאין פלטר ישראל. וכתבו התוס', דהאידינא נהוג להתיר כיון דלא פשט איסורו בכל ישראל. ואף המחמיר, אינו אסור בטעם היכא דליתא בעיניה.

ט. 1) לדעת רב דניאל אסור, ולכאורה הוא משום חתנות. ומסקינן, דדניאל גזר עליו רק בעיר, והלל ושמאי אסרוהו אף בשדה. ולדעת שמואל, דניאל נהג איסור רק לעצמו, והלל ושמאי הם אסרוהו אעלמא, וטעמא משום דזליפתן של כלים אסורים אסורתן. וביארו התוס', דמשום האי טעמא גרידא אכתי אין לאסור, דהא נותן טעם לפגם הוא, אלא הוא סעד לגזירת חתנות, דבלא האי סעד ליכא למיגזר משום דאין כל כך חשש חתנות משמן. ור' יהודה נשיאה נכדו של רבי ובית דינו התירו את השמן, מפני שלא פשט איסורו בכל ישראל והוא גזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה. [ואמרינן בגמ', דלא דרש דדניאל אסור אכולי עלמא, דאילו דניאל אסור היה מתפשט בכל העולם, ואין אפשרות להתירו].

2) בגזירות שמונה עשר דבר, כיון דעמד להם בנפשותם, אי אפשר להתיר ואפילו הוא בית דין גדול מהם, אבל בדברים שלא פשט בכל ישראל, כגון גזירת שמן, שפיר אפשר להתירה ואפילו הוא בית דין קטן. אבל בשאר דברים, אם פשט איסורם בכל ישראל, אי אפשר להתירם אלא על ידי בית דין גדול מאלו שתיקנו בחכמה ובמנין. וכתבו התוס', דאף היכא דהיא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, מכל מקום היא חלה, ובלא בית דין אחר שיבטלה, אינה בטילה. [והיכא דגזרו משום טעם, כגון היכא דאסרו משום גילוי, היכא דליכא לטעם, כגון במקום דלא שכיחי נחשים, ליכא לתקנה אף בלא ביטול בית דין].

3) דניאל נזהר מפת בג המלך, וכתבו התוס' דהאי פת בג לאו פת הוא, אלא ליפתן. וכן נזהר מיינ משתיו, ודרשו דהיינו יין ושמן.

י. 1) תלמידי שמאי והלל גזרו עליהם בגזירת י"ח דבר. ולדעת רב נחמן בר יצחק גזרו עליהם להיות טמאות נדה מעריסותן. [ולדעת רבינא לקמן הוא רק מגיל ג' דראויה לביאה]. ולדעת גניבא גזרו עליהם יחוד, משום עבודת כוכבים. ומשום בנותיהן גזרו נמי על יינן, דהיין בוער בו ומביא לידי בנותיהן, ומשום היין אסור אף את השמן, ואת תבשילין ופיתן.

2) ב' עממין כתוב להדיא "ובתו לא תקח לבנך". ולדעת רשב"י אף שאר אומות בכלל, דהא כתיב "כי יסיר" לרבות שאר המסירים. [ולאו דר' שמעון אמר לה להדיא, אלא משום דדרש טעמא דקרא אמרינן הכין]. ובית דינו של שם גזרו אף על גוי הבא על בת ישראל דרך זנות. ובית דין של חשמונאי גזרו אף על זנות דבן ישראל עם בת העכו"ם.

3) כתבו התוס', דהיכא דוודאי זינתה תחת בעלה, לרבא לוקה משום זונה, אבל אביי סבר דילפינן איסורה מדכתיב "בתולה מעמיו יקח" ולא גזירת, והוי לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין עליו. אבל היכא דהיא בספק, מדאורייתא אינו לוקה, אבל בית דין של חשמונאי לחד מאן דאמר גזרו עליה משום זונה.

4) ביחוד עם עריות ילפינן לה מדאורייתא, דכתיב "כי יסיתך אחיך בן אימך", וילפינן מינה דבן מתייחד עם האם, ולא עם שאר העריות. ורוד גזר על יחוד דפנויה אחר מעשה תמר ואמנון. ותלמידי הלל ושמאי גזרו אף על יחוד דפנויה.

5) גזרו על זכר עכו"ם להיות טמא בזיבה ואפילו אינו זב. ולדעת רבי גזרו עליו אפילו בן יום אחד, ולדעת ר' חייא, כיוון דכל האיסור הוא כדי שלא יהיה רגיל ישראל אצלו משום משכב זכור, גזרו עליו רק מגיל ט' שנים ומעלה דמאז ראוי לביאה.

יא. 1) כיוון דכבר התיר את השמן, וכן התיר את האשה שנתן לה בעלה גט אם לא יבוא לאחרי י"ב חודש ומת תוך הזמן, אילו היה מתיר אף את הפת הוי קוראים לו בית דינא דשריא, ומשום הכי העדיף לא להתירו.

2) לדעת רבנן אינה מגורשת, דכיון דלא אמר מעכשיו, מפרשינן לכוונתו שהגט יחול רק לאחר י"ב חודש, וכיון דכבר מת האין גט לאחר מיתה. ור' יהודה נשיאה התירה להנשא, משום דסבר כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו, ואמרינן דכוונתו דהגט יחול מהיום והי"ב חודש הוי תנאי בעלמא. [ורבנן דפליגי שפיר מודי לר' יוסי בעלמא, ושאני הכא דאמר בעל פה (תוס')]. והיכא דאמר מעכשיו אף רבנן מודים דמגורשת. ור' אלעזר שאל את ההוא סבא האם ר' יהודה דהתיר התירה לאלתר, דהא בודאי דיתקיים תנאו, או דהתירה רק לאחר י"ב חודש גזירה אטו לא מת, ודווקא אותו שאל משום דהיה במינו של ר' יהודה נשיאה שהתירה, וידע באיזה אופן התירה.

3) כינו אותו "יוסף שריא", משום דהתיר שלשה דברים, איל קמצא, ומשקין בי מטבחיא, ורק הנוגע במת טמא שבעה.

4) לדעת רב פפא הוא שושיבא שראשו ארוך, ונחלקו בו רבנן ויוסי בן יעזר האם דרשינן כלל ופרט ובעינן דווקא דומיא דד' מינים המפורשים בתורה שאין ראשן ארוך, או דרשינן כלל פרט וכלל ובעינן דווקא מעין הפרט, והיינו ד' רגלים ד' כנפיים כרסולין וכנפיו חופין את רובו. ולדעת רב פפא הוא סוסביל שכנפיו מחפין את רובו בדוחק, ונחלקו האם בעינן רוב הניכר לעניים או לאו. [נוראשו ארוך, לרש"י הוא טמא. ולתוס' הוא טהור].

יב. 1) לדעת רב דכל עיקר טומאת משקין היא מדרבנן, ומאי דכתיב גבי משקים יטמא, היינו דווקא דמכשירים אוכל לקבל טומאה, עדותו של יוסי בן יעזר היתה להתיר את משקי בי מטבחיא אפילו מטומאת עצמן. ולשמואל דסבר דעיקר טומאת משקין היא מדאורייתא, ומאי דמטמאים אחרים הוא מדרבנן, עדותו של יוסי בן יעזר היתה רק לענין לטהרם שלא יטמאו אחרים.

2) מדאורייתא הנוגע במת נטמא שבעת ימים, וכן דינו של הנוגע באותו שעתה נוגע במת. אבל הנוגע בו לאחר שכבר אינו נוגע במת, אינו טמא אלא עד הערב. ומדרבנן גזרו טומאת שבעה אף על הנוגע בנוגע לאחר שפירש. ולדעת מר זוטרא משמיה דרב נחמן, העיד יוסי בן יעזר דהנוגע בנוגע אינו טמא אלא טומאת ערב וכדין תורה. ולדעת רבא, יוסי בן יעזר בענין ספק טומאה ברשות הרבים איירי, דר' יוחנן אמר דהלכה דטהור [דילפינן מסוטה]. והתוס' כתבו דהוא משום דמוקמינן ליה אחזקתו, ואין מורין כן, והוא הורה להתיר.

3) רש"י בסוגיין ביאר דהוא מחשש שמא יאכילנו דברים טמאים, ובמתניתין ביאר דהוא משום חתנות. וכתבו התוס' דמדסלקא דעתין בגמ' דמדאורייתא אסור שלקות, דכתיב "אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תיתן לי ושתיתי" דווקא אוכל דומיא דמים שלא נשתנו על ידי האור שרי, מוכרח דתקנת שלקות קדמה לגזירת פיתן. ועוד כתבו התוס', דהר"ר אברהם ב"ר דוד התיר היכא דהגוי מבשל בבית הישראל, דהא אין לחוש לא לחתנות ולא שמא יאכילנו דברים טמאים. ור"ת סבר דגזרו בכל מקום, ועוד דהא אף בבית הישראל לא יזהר וכדרך שבביתו אינו נזהר.

יג. (1) בסורא מתנו דרך דבר שאי אפשר לאוכלו חי יש בו משום בישול עכו"ם, ובפומבדיתא שנו דהכלל הוא דכל העולה על שולחן מלכים יש בו משום בישול עכו"ם. ואמרינן דאיכא בינייהו דגים קטנים ארדי ודייסא, דאינם נאכלים חיים, אבל אינן עולין על שולחן מלכים. וכתבו התוס' דאף דברים העולים על שולחן מלכים, כל דנאכלין חיים, לא משכחת בהו איסורא.

(2) דגים גדולים שעולים על שולחן מלכים, כולי עלמא מודו דאסורים, ואם הם קטנים, רק לסורא אסור. ואם הם מלוחים, כיון דנאכלים על ידי מילחן אין לאוסרם. ואם טיגנם בשומן שלהם על קמח אסורים, משום דקימחא הוא העיקר והוא הרי אינו נאכל חי.

(3) אם לא התכוון כלל לבשל, שרי. אבל אם התכוון לבשל ואפילו דבר אחר ולא ידע כלל מתבשיל הישראל, נמי יש לאסור.

(4) לענין בישולי עכו"ם, לא חשיב מבשל, כיוון דעיקר כוונתו רק לחזקו ולא לבשלו. אמנם בישול כל דהוא איכא, ולהכי גבי שבת החמירו להחשיבו כמבשל כיוון דגם מתכוון לבישול הגרוע הזה, וחייב.

(5) יש להוכיח דשרי בלא שחיטה מהא דהתירו לאכול את החגבים הטהורים היכא דשרף העכו"ם את האגם בלא לדעת דיש בו חגבים. וכתבו התוס', דהוא משום דנכתב בתורה לאחר דגים, והוקש לדגים שאינם צריכים שחיטה.

יד. (1) היכא דהגוי רק קירב את הבישול, אין לאוסרו משום בישולי עכו"ם, וכן היכא דהישראל קירב את הבישול, מציל הוא מידי בישול עכו"ם. והאידינא סומכים על קיסם שנותן הישראל בתנור, דאזלינן בתר בנייבבל.

(2) חזקיה התיר במליחת דגים משום דאינו בישול, ור' יוחנן אסר משום דמליחתו היא בישולו. ובר קפרא התיר ביצה שצלאה גוי, וביאר רש"י דהוא משום דהגוי לא נגע באוכל, ור' יוחנן אסר. ודעת רב דימי דחזקיה ובר קפרא תרווייהו התירו בביצה צלויה ובמליח.

(3) כוספן היינו פסולת תמרים שעושים מהם שיכר וחולטין אותן. ומשום בישול עכו"ם אין לחוש, דהא בחמין אין איסור. אבל יש לחוש משום גיעולי עכו"ם, והיינו דווקא ביורה גדולה, אבל ביורה קטנה שאין ראש ציפור דרור קטנה נכנסת שם, אין לחוש. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם שרי, שרי אפילו ביורה גדולה, דהא סתם כלים לאו בני יומן נינהו.

(4) אהיני שליקי, אם הם מתוקים דראויים לאכול בלא בישול, שרי. אבל אם הם מרים דצריכים בישול אסור, ומסקינן דהוא הדין היכא דאפשר לאכלן חיים על ידי הדחק. ושתיתא, ללישנא אחת בגמ' אם היא של חיטים ושעורים דאין דרך ליתן בה חומץ, כולי עלמא מודו דשרי, ובשתיתא דעדשים דנתנו בה חומץ, כולי עלמא מודו דאסור משום חומץ עכו"ם [דתחילתו היה יין], והיכא דעשו שתיתא מעדשים עם מים, רב התיר ואבוה דשמואל ולוי אסרו גזירה אטו שתיתא עם חומץ. ואיכא דאמרי דבשתיתא דעדשים כולי עלמא מודו דגזרו אף בדמים, ונחלקו בחיטים ושעורים האם גזרינן אטו.

(5) אסרו כבשין של גוי, משום שדרכן ליתן בהם יין. ולדעת חזקיה, היכא דידוע שנתנו בהם יין, כולי עלמא מודו דאסורים אף בהנאה, ואף רבנן דלא אסרו מורייס בהנאה, היינו משום דהתם היין ניתן רק להעביר הזוהמא ולא למתק הטעם. ולר' יוחנן, אפילו היכא דידוע שנתנו בה יין שרי בהנאה, ואף ר' מאיר שאסר מורייס בהנאה, היינו משום דטועם ליין בעין, אבל בכבשין הרי אין אוכלין לרוטב, ובמה דאוכל ליכא ליין בעין.